

Dr hab. **Andrzej Śmiałek** prof. ASP
Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie
Wydział Form Przemysłowych
Ul. Smoleńsk 9, 31-108 Kraków
asmialek@asp.krakow.pl

Recenzja

pracy doktorskiej pana mgr **Bartłomieja Nawrockiego**

Promotor - prof. Andrzej Klisz,

Wydział Projektowy, Kierunek Wzornictwo, Akademia Sztuk Pięknych Katowice

Podstawy recenzji:

- autoreferat zawierający opis kariery zawodowej, dydaktyki oraz portfolio
- rozprawa pt. „**Narzędzia wspierające procesy kształtowania małych przestrzeni publicznych o charakterze rekreacyjnym**” o objętości 155 stron.
- broszura pt. „**Zrób dobry plac zabaw. Narzędzie do przygotowywania projektów placów zabaw i innych przestrzeni publicznych o charakterze rekreacyjnym**”

Bartłomiej Nawrocki jest architektem i projektantem związanym z Akademią Sztuk Pięknych w Katowicach (Kierunek Wzornictwo). Łączy wieloletnią praktykę projektową z działalnością dydaktyczną i zaangażowaniem w kształtowanie przestrzeni publicznej. Absolwent Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej (2004), od początku kariery rozwijał kompetencje projektowe poprzez pracę w renomowanych pracowniach zagranicznych (Paryż, Amsterdam), a następnie — jako współwłaściciel „jojko+nawrocki architekci” (od 2008) — konsekwentnie budował dorobek w projektowaniu architektury, wnętrz i rozwiązań sytuujących się na styku wzornictwa oraz interwencji w przestrzeni miasta.

Dorobek twórczy Bartłomieja Nawrockiego obejmuje kilkadziesiąt projektów konkursowych i realizacji, z których wiele (38), otrzymało nagrody i wyróżnienia. (m.in. kilkukrotnie - Architektura Roku Woj. Śląskiego, Życie w Architekturze, Brick Award). W portfolio doktoranta znajdziemy realizacje domów i obiektów użyteczności publicznej, architekturę wnętrz po aranżacje wystaw dla instytucji kultury. Istotnym elementem aktywności doktoranta jest udział w wystawach krajowych i międzynarodowych (14), a także współpraca międzynarodowa w ramach zespołów konkursowych (m.in. Mecanoo). Ponadto Bartłomiej Nawrocki czynnie działa na rzecz popularyzacji dyscypliny poprzez wystąpienia publiczne, wykłady, publikacje oraz udział w sędziostwie konkursowych, co potwierdza jego zaangażowanie oraz zdolność do formułowania i komunikowania własnego stanowiska projektowego. Od 2017 roku równolegle rozwija kompetencje akademickie jako asystent prof. Klisza w Pracowni Projektowania Przestrzeni Publicznej, oraz współprowadzący zajęcia w zakresie podstaw projektowania. Doktorant akcentuje dydaktykę opartą na analizie kontekstu, krytycznej ocenie istniejących rozwiązań i pracy warsztatowej/prototypowej, a efektywność tego podejścia znajduje odzwierciedlenie w sukcesach konkursowych studentów oraz prezentacjach prac w instytucjach i na wydarzeniach branżowych. Uzupełnieniem sylwetki doktoranta jest działalność środowiskowa (m.in. SARP, sądy konkursowe) i obywatelska — współtworzenie ruchu „Mieszkańcy dla Katowic” — wskazująca na konsekwentne traktowanie projektowania jako narzędzia odpowiedzialnego kształtowania jakości życia w mieście.

W autoreferacie Bartłomieja Nawrockiego nagrody i wyróżnienia nie są jedynie „tłem biograficznym”, lecz konsekwentnym potwierdzeniem jakości i rozpoznawalności jego praktyki projektowej — zarówno w obszarze architektury realizowanej, jak i projektowania konkursowego. Łącznie, przedstawiony zestaw nagród (lokalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych) wskazuje na trwałą, wysoki poziom projektowy — potwierdzony zarówno poprzez jurorską ocenę konkursową, jak i ocenę zrealizowanych obiektów. Dla recenzji pracy doktorskiej jest to istotny kontekst: świadczy o ugruntowanym warsztacie, zdolności do utrzymywania wysokiego standardu w długiej perspektywie oraz o umiejętności przekładania koncepcji na projekty, które zyskują uznanie niezależnych gremiów.

Ocena dysertacji.

1. Przedmiot, cel i kontekst problemowy

Rozprawa podejmuje aktualny i społecznie istotny temat jakości oraz sposobów powstawania **małych przestrzeni publicznych o funkcji rekreacyjnej**, ze szczególnym uwzględnieniem **placów zabaw**. Autor wychodzi od trafnie rozpoznanej diagnozy: w miejskiej praktyce (Katowice, ale także inne ośrodki) obok realizacji wartościowych współistnieją wdrożenia przypadkowe, katalogowe, słabo osadzone w kontekście, a często także niepartycypacyjne, marginalizujące aspekt zrównoważonego rozwoju. Jednocześnie Autor nie proponuje „wzorcowego placu zabaw”, lecz przesuwając akcent na **proces programowania i wczesnego definiowania założeń** – czyli etap procesu projektowego, w którym najczęściej zapadają decyzje determinujące późniejszą jakość, oraz trafność rozwiązań.

Cele etapów: analitycznego i projektowego, sformułowane są jasno: **zidentyfikować interesariuszy i wartości** wpływające na kształt placów zabaw oraz na tej podstawie **opracować narzędzie wspierające programowanie interwencji** (zwłaszcza w kontekstach takich jak budżet obywatelski). Z punktu widzenia doktoratu w dyscyplinie projektowej/wzorniczej istotne jest, że praca ma charakter **RtD** - research through design: część badawcza prowadzi do prototypów i finalnego rozwiązania/narzędzia.

2. Struktura pracy i logika wywodu

Rozprawa ma przejrzysty układ. Część analityczno - badawcza obejmuje metodologię, studia przypadków, matrycę wartości, wnioski, natomiast część projektowa to diagnoza wdrożeniowa, prototypowanie, testy, finalny projekt narzędzia. To duża zaleta – czytelnik otrzymuje logiczny ciąg: **obserwacja problemu → badanie → synteza (matryca wartości i mapa interesariuszy) → prototypy → testy → finalne rozwiązanie**.

Na uznanie zasługuje także konsekwentne podkreślanie różnicy pomiędzy projektowaniem **samej przestrzeni** (placu), projektowaniem **procesu** (programowanie, dobór interesariuszy, ustalanie wartości), a projektowaniem **narzędzia komunikacyjno-edukacyjnego**, które ma ten proces uruchamiać i porządkować.

3. Metodologia badań – mocne strony i ograniczenia

Autor stosuje podejście porównawcze: **Katowice i Lublana**, siedem studiów przypadków dobranych według kombinacji udziału głównych grup interesariuszy (miasto / społeczność / projektant; z wyodrębnieniem roli „influencera”). To dobry, czytelny zabieg badawczy, pozwalający pokazać, jak „konfiguracja procesu” przekłada się na rezultat przestrzenny i społeczny.

Najważniejszym wkładem metodologicznym jest opracowanie **matrycy wartości** (9 wartości nadrzędnych z podkategoriami), następnie użytej w wywiadach, ocenie eksperckiej i ankietach użytkowników. Matryca obejmuje szerokie spektrum: od genius loci, dostępności i funkcjonalności, po wspólnotowość, bezpieczeństwo, zrównoważony rozwój i opłacalność. Włączenie wątków ekonomicznych i środowiskowych – obok formalno-przestrzennych – jest zasadne i odpowiada współczesnym wymaganiom wobec projektowania przestrzeni publicznych.

Ograniczenia/ryzyka

1. **Nierównomierna liczebność materiału empirycznego** dla wybranych przypadków (w kilku lokalizacjach wywiady z użytkownikami są w praktyce jednostkowe). Autor to sygnalizuje, ale wpływa to na siłę uogólnień w części porównawczej. **Większa standaryzacja danych empirycznych** (zwłaszcza liczba wywiadów) wzmocniłaby porównywalność przypadków.

2. Skala 1–5 i przyjęty próg 2.5 jako „uwzględnianie cechy” jest pragmatyczny, jednak warto byłoby doprecyzować konsekwencje interpretacyjne (np. różnice między „istotne” a „realnie wdrożone”, oraz problem tendencyjnych wysokich ocen użytkowników przy niskiej świadomości alternatyw).

3. Sama matryca jest bardzo pojemna – co Autor zauważa – i wymaga „tłumaczenia” na język zrozumiały dla nieprofesjonalistów. To jednak staje się zarazem motorem części projektowej: praca pokazuje, że **wyniki badań wymuszają zaprojektowanie translacji** (narzędzia), a nie tylko publikację wniosków.

4. Wyniki badań i wnioski – ocena merytoryczna

Najbardziej przekonujące wnioski pracy dotyczą relacji pomiędzy: **liczbą i typem interesariuszy** obecnych w procesie, a **liczbą wartości** faktycznie uwzględnianych i jakością rezultatu. Autor pokazuje, że realizacja najbardziej wartościowa (przykład Koszarowej w Katowicach) powstaje tam, gdzie występuje **pełniejszy „ekosystem procesu”**: miasto + społeczność + projektant (i w praktyce także mediatorzy: uczelnia/stowarzyszenie). Jednocześnie uczciwie podkreśla koszt takiego modelu: dłuższy czas, większa złożoność, ryzyko konfliktów i potrzeba realnych narzędzi komunikacji.

Cenne są też obserwacje o „ślepych polu” interesariuszy:

- projektanci częściej dbają o kontekst i układ, słabiej o wspólnotowość i środowisko,
- społeczności wysoko cenią wspólnotowość i zrównoważony rozwój, natomiast nisko wagę estetyki - co jest ważną, nieoczywistą konkluzją,
- administracja redukuje plac do „zestawu urzędzeń spełniających normy” i – co Autor ocenia krytycznie – w niewielkim stopniu uwzględnia się rozwiązania związane z zrównoważonym rozwojem, mimo deklarowanych przez urzędników w ankietach konieczności uwzględnienia zmian klimatu i likwidacji miejskich wysp ciepła .

Wątek **budżetu obywatelskiego** jest szczególnie trafny. Autor dobrze diagnozuje ryzyko, że pomysł influencera (często bez kompetencji) przechodzi do realizacji przy minimalnym etapie „programowania” i bez merytorycznej korekty, a rola projektanta bywa sprowadzona do formalnego „narysowania” i uzgodnień. Takie podejście sprawia, że zrealizowane place zabaw to w większości rozwiązania typowe, o niskim kontekście kulturowym, społecznym i środowiskowym.

5. Część projektowa – prototypowanie i finalne narzędzie

Część projektowa to kluczowy komponent (dzieło) doktoratu. Autor nie kończy na postulatach, lecz projektuje i testuje narzędzie, przechodząc przez:

- **prototyp 01** (punkt informacyjno-warsztatowy z panoramą i kartami),
- **prototyp 02** (warsztaty oparte o uproszczone stwierdzenia tak/nie),

- oraz **finalne narzędzie, broszurę** „zrób dobry plac zabaw”.

„Zrób dobry plac zabaw” to bardzo użyteczne, „warsztatowe” narzędzie wspierające projektowanie partycypacyjne placów zabaw i małych przestrzeni rekreacyjnych. Najmocniej działa jako **checklista + język wspólny** między mieszkańcami, projektantem i samorządem: porządkuje rozmowę, pomaga zebrać potrzeby, a potem przekuć je w **czytelne założenia do projektu**.

Na uznanie zasługuje iteracyjność i gotowość do korekt: Autor wyciąga wnioski o przeciążeniu informacją, o konieczności prostszego języka, o roli moderatora, o potrzebie dopowiedzeń i referencji, a następnie implementuje je w finalnej wersji.

Zaprojektowane narzędzie ma sensowną funkcję: **pomaga przełożyć wartości i potrzeby na wstępne założenia**, a jednocześnie wskazuje, z kim dane kwestie konsultować. To szczególnie ważne, bo narzędzie nie tylko „uczy o placach zabaw”, lecz uczy również **projektowania procesu i mapowania kompetencji**. Dodatkowo forma (broszura do samodzielnego wydruku) jest adekwatna do założenia „niskobudżetowości” i dostępności.

Bardzo trafnym zabiegiem jest ilustrowanie każdego z zadań (wartości) trafnie dobranym przykładem istniejącej realizacji. Taki zabieg ułatwia zrozumienie kontekstu i usprawnia komunikację pomiędzy interesariuszami.

Mocne strony

- **Dobrze zbudowany proces** (9 kroków, interesariusze I/M/P/S) – ułatwia zrozumienie, kto i kiedy powinien być włączony.
- **Struktura wartości w 9 obszarach** (kontekst, dostępność, układ, funkcjonalność, komfort, wspólnota, bezpieczeństwo, klimat, opłacalność) – obejmuje nie tylko „urządzenia”, ale też relacje społeczne, rachunek ekonomiczny i środowisko.
- **Prosta metodyka pracy** (wydruk–odpowiedzi–notatki–konsultacja) – łatwa do użycia bez specjalistycznego przygotowania, także na spotkaniu osiedlowym.
- **Wskazówki i przykłady realizacji** – pomagają uczestnikom myśleć szerzej niż katalog gotowych zestawów.

Ograniczenia / ryzyka

- Narzędzie dobrze zbiera deklaracje, ale słabiej „dowodzi” decyzji: brakuje modułu na **mediację sporów**, dokumentowanie kompromisów i kryteria rozstrzygania.
- W finalnym narzędziu warto rozważyć dodanie krótkiego podsumowania w którym wskazane będą najbardziej adekwatne lub innowacyjne pomysły do rozwinięcia w projekcie.
- W kontekście wdrożenia w BO: przydatne byłoby dopisanie krótkiej ścieżki „co dalej?” (np. jak przejść od wskazanych wartości do briefu projektowego, jak rozmawiać z ZZM, jak przygotować konsultacje).

Ponadto warto zauważyć, że test finalnego narzędzia przeprowadzono na grupie studentów (użytkownicy pół-profesjonalni), co jest dobrym testem czytelności, ale nie w pełni weryfikuje użyteczność dla kluczowej grupy: **wnioskodawców BO i urzędników**. To nie dyskwalifikuje rozwiązania, lecz sugeruje naturalny kierunek dalszych badań wdrożeniowych.

Ograniczeniem może być dość „zero-jedynkowy” (tak/nie) charakter pytań i brak mechanizmów priorytetyzacji oraz rozwiązywania sporów, przez co w trudniejszych projektach może wymagać uzupełnienia o narzędzia do ważenia decyzji i dokumentowania kompromisów. Są to jednak uwagi rozwijające, nie podważające osiągniętego rezultatu.

6. Oryginalność projektu.

Za zasadnicze wartości pracy uznają:

1. Tworzenie jakości przestrzeni wspólnej (placu zabaw), jako zestawu wartości możliwych do negocjowania między interesariuszami (matryca).
2. Pokazanie, że jakość jest funkcją procesu, a nie tylko projektu/obiektu – i udokumentowanie tego na studiach przypadków.
3. Projekt narzędzia będącego translacją badań na praktykę (edukacyjno-programującą), przygotowanego w iteracyjnym cyklu prototypowania.
4. Silne osadzenie w realiach miejskich (Budżet Obywatelski, instytucje, procedury) – praca nie jest wyłącznie teoretyczna.

Dla kogo najlepsze: Dla rad osiedli, aktywistów, rodziców, szkół/przedszkoli i urzędników prowadzących konsultacje oraz dla projektantów jako narzędzie do **briefu partycypacyjnego**. Szczególnie sprawdzi się przy modernizacjach i nowych inwestycjach, gdzie trzeba szybko uporządkować oczekiwania i uniknąć „placu z katalogu”.

Narzędzie „Zrób dobry plac zabaw” to praktyczna, uporządkowana pomoc do projektowania partycypacyjnego: prowadzi przez proces budowania założeń, wskazuje kluczowych interesariuszy i daje czytelną checklistę wartości w 9 obszarach (od dostępności i funkcjonalności po klimat i opłacalność). Największą wartością jest to, że ułatwia znajdowanie wspólnego języka między mieszkańcami, projektantem i samorządem oraz pozwala szybko zamienić potrzeby w sensowne założenia projektowe.

Reasumując: narzędzie uważam za bardzo dobre jako punkt wyjścia do konsultacji i powstawania briefu projektowego, szczególnie przy mniejszych inwestycjach.

8. Konkluzja

Rozprawa Bartłomieja Nawrockiego jest pracą dojrzałą i spójną. Autor trafnie identyfikuje problem, buduje adekwatną metodologię (matryca wartości + analiza interesariuszy + studia przypadków), a następnie przekłada wyniki na projekt narzędzia o potencjale realnego zastosowania w praktyce miejskiej. Praca wpisuje się w ciągle aktualny dyskurs o projektowaniu zorientowanym na użytkownika, partycypacji, a także o konieczności włączania wymiaru środowiskowego do standardów przestrzeni publicznych.

W pełni zgadzam się z takim podejściem, a dla potwierdzenia słuszności stawianych przez doktoranta tez posłużę się cytatem z referatu „Projektowanie aktywizujące” zawartego w „Inicjacjach” Andrzeja Pawłowskiego: „Wzornictwo nie powinno dyktować: tak będzie! - ale pomagać społeczeństwu w poszukiwaniu odpowiedzi na pytania: jak może być? Jak powinno być?”

Stwierdzam więc, że w mojej opinii całość dysertacji pana Bartłomieja Nawrockiego spełnia odnoszące się do stopnia doktora wymagania Ustawy określone w art. 187 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, a zatem **konkluzja mojej recenzji jest jednoznacznie pozytywna**.

Tym samym popieram wniosek Rady Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach o nadanie panu mgr Bartłomiejowi Nawrockiemu stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.